

VRTEC

1934-1935

8

LETNIK 65

VSEBINA 8. štev.: Maruška (Dalje) — Zver (Konec) — Ali pri vas tudi tako? (a+a) — Pesmi: Pomlad prihaja — Danes — Zima in pomlad — Pomladanska — Berači (Fr. Ločniškar) — Zgodba vrabčeve družine (—ž.) — Mladi stražarji: Naše zveze s Primorjem (Dr. K. C.) — Pomlad male Nine (Oroslava) — Čuda v naravi — Povej — Smeh je zdrav — Za dobro voljo — Za razmišljanje — Uganka.

Ivan Tomšič.

(Slika na ovitku.)

Sedanjim »Vrtčarjem« bo komaj znano, kdo je bil prvi, ki je zamislil in zasadil ta naš izobraževalni »Vrtec«. Predstavim Vam ga danes. Možu, ki je mladino učil, blažil in zabaval z listom »Vrtcem« celih 23 let, je bilo ime Ivan Tomšič, ki ga po pravici prištevamo med velike ljubitelje, prijatelje in učitelje slovenske mladine.

Ivan Tomšič se je rodil 4. grudna 1858 na Vinici, kjer je bil njegov oče učitelj. Učiteljskemu poklicu se je posvetil tudi Ivan. Služboval je najprej v Trziču, nato pa do smrti v Ljubljani; tu se je vsega žrtvoval le vzgoji otrok in šoli. O tem priča tudi list »Vrtec«, ki ga je ustanovil in jel izdajati l. 1871. Večina njegovih spisov je bila namenjena mladim čitateljem. Njegovo vzgojno in slovstveno delovanje so priznavale tudi oblasti. Zato je bil povišan za šolskega nadzornika, dobil je pa tudi odlikovanje zlatega križca.

Od »Vrtca« se ni rad ločil. Še zadnje mesece, ko ga je huda bolezen priklenila na posteljo, si ni dovolil miru, marveč je rokopise in spise še v postelji popravljaj in prirejal za tisk. V boleznih ni tožil; še prosil je Boga: »Gospod, ako hočeš, pa mi pošlji še več bolečin! Upam, da trpljenje ne bo zastonj; Bog me bo nagradil zanje v nebesih.«

Čast takemu možu!

Imena rešivcev sprejemamo do 10. vsakega meseca. Nagrade so: 1. Mladinska knjiga. 2. Vezan »Vrtec« z »Angelčkom«. 3. Molitvenik »Večno življenje« z zlato obrezo. — Kar si kdo izbere. — Kdor pravilno reši uganke v vseh desetih številkah in je izžreban, gre na morje popolnoma

Z A S T O N J

»Vrtec« stane za vse leto Din 15.—, s prilogo »Angelček« Din 20.—. Izdaja in tiska Jugoslovanska tiskarna r. z. z o. z. v Ljubljani (K. Čeč). Urednik Janez Pucelj, župnik na Ježici. — Uprava »Vrtca« v Ljubljani, Kopitarjeva ulica 2 (H. Ničman), sprejema do preklica tudi dopise.

A P R I L

ŠT. 8 1934/35 VRTEC LETNIK 65

P. J. Stahl — A. A.:

Maruška.

(Dalje.)

XIII.

Na cilju. — In potem.

Maruša je spala kot spiš na strmi pečini, ki jo oblivajo morski valovi. Spiš, a obenem čutiš, da si vprav nad prepadom, in slišiš grozeče bučanje valovja. Za hipec ji je smehljal spreletel obličje. Nenadoma se je prebudila, se malce dvignila in debelo pogledala. Čečvik je še vedno sedel naslonjen na mizo, medtem ko je otaman stal sredi sobe. Videti je bilo, da je užaljen vstal. Rekel je:

»Vi hočete torej tako! Naša dežela brez mej, brez vojakov, brez edinosti je kakor hiša, odprta vsem vetrovom. Naši sosedje so jako bedasti, ker nas napadajo, a vse bodo dobili zavoljo naših prepirov.«

»Da, naši prepiri! In največji vzrok je, ker hočeta dva poveljevati,« je odgovoril mrzlo Čečvik. »Z združenimi močmi se moramo bojevati. Drugega panja, druge rešitve ni.«

Otamanu je bilo, kot bi ga žgal z žarečim železom. Premeril je nekajkrat sobo kot ranjen lev. Odprl je okno in pogled se mu je potopil v nočno temo. Bil je tolikšen mir in otaman tako razburjen, da se je Maruši zdelo, da sliši, kako otamanu razbija razdvojeno srce, čeprav je bila na drugem koncu izbe. Nočni mir in hlad sta ga osvežila in pomirila in zopet je sedel Čečviku nasproti, ki je nadaljeval:

»Zahtevamo, da se za nekaj časa odpoveš otamanstvu, ker vemo, da onega drugega silita v rusko naročje le nevoščljivost in tvoja slava. Zato ne bo nihče pozabil tvoje velike žrtve. Nasprotno! Mar prijatelji, ki me pošiljajo, ne vedo, koliko te velja ta odločitev?«

»In če nas kljub temu nesrečnejš izda?«

»Preden bo zločin izvršil, bo mrtev,« odvrne mirno Čečvik. »Hvala Bogu, da je on edini izdajica v Ukrajini. In nad njim čuje nekdo, ki ne bo nikoli dovolil kaj takega.«

Na mizi je ležalo pero, črnilo in papir. Otaman je prijel za pero. Čečvik se je ozrl na Marušo. Mali tovarišici ni bilo dobro. Prijatelj je zahteval od otamana nekaj tako težkega, da se je ta po vsej pravici jezil. Čečvik se je glubi in nemi deklici nasmehnil, hoteč reči, naj bo mirna. Otaman je pisal, pretehtaval vsako besedo in po pravici. Ni šala, če se človek odpoveduje otamanstvu v korist drugemu, slabšemu otamanu. Ko je končal, je pomolil pismo Čečviku: »Na,« mu je rekel, »si zadovoljen?«

Čečvik ga prebere in odgovori: »Zadovoljen? Prav gotovo nisem; zakaj življenje bi dal, da bi bil ti na mestu onega, ki misli, da je boljši od tebe. Ali na Ukrajino sem ponosen radi te tvoje žrtve. Ti si storil več kot vsi drugi; ti si se odrekel oblasti, da rešiš Ukrajino, dasi ne veš, če se bo posrečilo! Pomiri se! Dal si nam v roke edino karto, ki z njo moremo še dobiti igro.« Čečvik je zganil pismo in ga skril v ročaj bodala, ki ga je nosil pod obleko.

»Kdaj ga boš prinesel na cilj?« ga je vprašal otaman. »Kdaj bo izvedel, da sem pripravljen tudi pod njegovim poveljstvom bojevat se za Ukrajino?«

»Ali ne veš, kdo mi ukazuje in kdo mi je to nasvetoval?« vpraša Čečvik. »Tisti ga bodo prvi brali. A zamudil ne bom niti minute, to mi lahko verjameš, da prinesem čimprej tvoje pismo drugemu otamanu. In če ne bo šlo vse po sreči, če tudi pismo ne bi pomagalo, bodi prepričan, da ga bom raztrgal na kosce kot bi ne bil napisan.«

Vstal je. Maruša je vsa ganjena planila k prijatelju. »Poljubi roko, ki je napisala to pismo!« ji veli Čečvik.

Prijela je roko velikega otamana in mu jo spoštljivo poljubila. Ločili so se. Zadnje besede so bile: »Vse za Ukrajino!« Pustila sta zamišljenega otamana, stoječega na pragu in odšla proti mestnim vratom. Ceste so bile zapuščene. Prehodila sta kakih sto korakov, ko se je Maruša obrnila in ozrla na otamanovo hišo. Njegova velika senca je bila še vedno na pragu.

»Ali bo mogel braniti Čigirin?« je vprašala velikega prijatelja.

»Da, če ga bodo napadli. A naši sovragi imajo lažje delo kot s silo osvajati mesta.«

»A če bi ga končno le napadli?«

»Prej bo obležal mrtev na bojišču kakor da bi se predal sovragu.«

»Prav gotovo,« je rekla navdušeno Maruša in plosknila z rokami. Nista se vračala po isti poti, ker je hotel Čečvik na svoje oči videti še druge dele mesta. Bilo je mrtvo. Na sto in sto korakov vsaksebi sta srečavala postavne možake. Eden izmed njih je pričel godca, videč njegovo veliko postavo, ogledovati tako od blizu, da se je Maruša že tresla od strahu.

»Ali je predrzen ali pa otročji,« je rekla potihem velikemu prijatelju.

»Radoveden je,« pravi Čečvik. »Njegovi nameni niso slabi. Sijajni ljudje so ti Čigrinci. V ogenj bodo šli kakor na sprehod.«

Ko sta popotna prišla do mestnih vrat, je kakor iz zemlje zrasel pred njima orjaški kozak. Imel je meter dolge brke in jima zastavil pot kot kamenit stolp.

»Kdo sta?« je vprašal.

»Poštenjaka, dobri mož.«

»Kam gresta?«

»K poštenim ljudem. Ali hočeš, da ti kaj zapojem?«

»Ljubim petje. Kar začni!«

Godec je polglasno pel: »Čujte tudi ponoči; zakaj ponoči lazijo volkovi okoli. Ko se zdi, da vse spi, takrat imejte oči, da vas kdo ne preseneti.«

»Tvoja pesem mi ugaja in ravno za zdaj velja,« je rekel boječnež. »Pojdi svojo pot! Ko sem te pred urami pustil v mesto, ne da bi ti kaj rekel, sem si dejal, da moram na povratku spoznati tvoj glas.«

»Tu je stražil, tu je stražil!« je rekla Maruša zadovoljna. »Vrata niso bila zapuščena. Toliko bolj!«

Zunaj pred vrati se je vila pot kot črna kača po zeleni travnati preprogi. Slavci so peli to noč po vseh vrtovih čigirinskega mesta kakor za stavo. »Jutrnji zarji in tudi upanju prepevajo,« je rekla Maruša.

XIV.

Srečanje.

Štirinajst dni po sestanku z velikim otamanom sta se lepega večera stari pevec in Maruša počasi bližala požgani vasi. Njuno potovanje ni bilo prijetno. Niti potrebnega počitka si nista dovolila. Črne kolobarje sta imela okrog oči; sonce ju je obžgalo po obrazu, obleka je bila prašna, ustnice suhe in noge so jima pokrivali žulji. A kljub temu sta jo čvrsto ubirala in se mirno pogovarjala. Na vsej dolgi poti nista srečala žive duše. Vse je bilo tiho in zapuščeno. Pogostokrat sta že videla hiše v razvalinah, razrušene kmetije, opustošena polja, razorane vrtove in obžgano drevje. Pred očmi jima je stala vas, ki jo je še pred kratkim uničil ogenj. Nad kupi razvalin se je še vrtinčil dim. Na koncu sta odkrila razdrt vodnjak.

»Malo vode ti bo dobro delo,« pravi Čevčvik Maruši. Seže v vrečo, ki jo je nosil na hrbtu in potegne iz nje leseno skodelico in jo napolni s svežo in čisto vodo. »Če hočeš, bova večerjala« — nadaljuje Čevčvik.

Kruh, malo soli in voda je bila vsa njuna večerja.

»Ali je Baturin veliko mesto?« vpraša nato Maruša.

»Da; pa bova kljub temu našla pravo pot.«

»No, Maruša, ali si se okrepila?« jo vpraša prijatelj.

Skočila je na noge, vrgla vrečo čez ramo in že sta spočita odšla po poti. »Preden bo večernica vžšla, bova že pri naddnjeprski gomili,« pravi Čevčvik deklici. Ti grobovi, ki jim domačini pravijo kurgani, so hribi posebne oblike; najdeš jih povsod, v Ukrajini. Če izročilo ne laže, pokrivajo ti griči trupla onih, ki so padli za domovino. In kadar jih kmetovalci prekopavajo, v resnici zadenejo bodisi z lemežem, bodisi z vilami na orožje, prstane in zakopane ogrlice. In veliki prijatelj se ni zmotil. Večernica še ni prijadrala na nebo, ko sta že zagledala obrise gomile. Z njenega vrha sta videla reko Dnjepr, ki se je svetila kot izbrušeno jeklo. Na drugi strani so se dvigali gozdnati griči, ki se jim je vznožje skrivalo že v temi, vrhove je pa obsevala rdeča večerna zarja. Oddaleč je bilo čuti zamolklo bučanje vode. Zdaj pa zdaj je galebji krik pretrgal gluho tihoto.

»Še pesmi manjka tej čarobni podobi, pa bi bila popolna,« je rekel veliki prijatelj Maruši. »Kaj misliš, ali naj zapojem Dnjepru?«

»Prav. Dobro si se izmislil. Sediva in počakajva,« je rekla. Stari godec je vzel gosli in zapel z močnim glasom, da je večkrat odjeknilo od gora: »Pustite nam polja, pustite nam stepe! Čigave so? Ali ne naše? Bojte se nedolžnih solza! Oblivale bodo nekoč tistega, ki so zavoljo njega tekale. Bojte se, če molči človek, ki ste ga po nedolžnem udarili! Knuta še ni nikoli duše ubila. V njej se kupiči le srd.«

Pesem je bila kratka, a odločna. Iščeče starčeve oči so bile uprte v Dnjepr. Tudi Maruša jih ni odmaknila od reke. V ločju pod skalovjem

se je zadržal galeb. Velikemu prijatelju so zažarele oči in iznova je zapel: »Na celem svetu ne najdeš večjega nesrečnejša kot je Ukrajinec iz domačije izgnan. Če že živeti ne more v njej, mora umreti v domovini svojih očetov. Naredite, kar hočete: v njej bo umrl in vi z njim.«

Spet sta slišala galeba, a zdaj že bliže. Od gora je še odmevalo: »Naredite, kar hočete: v njej bo umrl...«, kar priplove iz visokega ločja, odkoder sta dvakrat slišala galeba, ozek čoln. Naglo je drsel po reki in krenil v majhen naraven zaliv baš nasproti naddnjeprski gomili. Čeprav moža, ki je veslal, ni bilo mogoče razločiti, se je vendarle poznalo, da je močan in uren. Roka mu je sukala veslo kot igračko in ladjica je drsela kot bi jo nesel veter.

»Maruša, čas je, da greva k reki,« pravi pevec. Brž sta bila tam. Valovi so tiho oblivali obrežno cvetje in puščali ozek trak belkastih pen.

»Upam, da vaju spet vidim zdrava in vesela,« je spregovoril dobro znani glas. Lahek čoln je že ležal na obrežnem pesku in zraven čolna se je z brado naslanjalo na veslo dobrodušni kmetič, stari Kniš.

»Bog daj srečo in zdravje!« mu je odgovoril veliki prijatelj.

»Kako je, dete?« je vprašal Marušo in zapičil vanjo bistro oči.

»Prav dobro!« mu je odgovorila. »In Taras?«

»Ni te pozabil.«

(Dalje.)

Objekovanje Kristusovo.

Zver.

(Konec.)

Razgled in vislice in zakaj jih ne posodijo.

Župan se je moral torej umiti in preobleči, med tem sta pa morala z županovim sinom na razgled. Ta razgled je pa kazal vse. Videla sta nekaj obsekanih bukev v dolini. Zameriti se pa torej nista smela, ker je bil župan tako dobre volje. Ko so prišli nazaj, jih je župan že pričakoval in je sinu rekel:

»Zdaj jima pokaži še naše vislice.«

Šla sta pogledat še vislice. To so bile imenitne in so torej slovele po celi deželi. Malo nižje so bile manjše vislice. Te so bile za živali. Vrnila sta se, župan je še fanta vprašal, če sta se kaj spomnila. In je sin odkimal z glavo, da se nista torej nič spomnila. Tega nista videla, ker sta gledala proti županu in je bil sinek zadaj. In je župan še vprašal, ali je zver na njihovi ali na njegovi strani. Odgovorila sta mu, da je zver na hribarski strani, skoraj polovico. Potem je župan postal uraden in je obema odbor-nikom proglašil:

»Sklep občinske seje je, da so naše vislice samo za nas in naše otroke. Teh nobenemu ne posodimo. Po vajinem pripovedovanju bi bila zver na cesti. Toda gotovo ni na naši zemlji in prav gotovo ni pri cestarju. Če bi bila pri cestarju, bi že kateri bosopetnik nam oznanil, kje je zver. Saj nam torej oznani, če pride financar ali davčni izterjevalec. Vsak ima še možnost in torej priliko, da reši svojo živino. Lahko tudi zapre vrata, ali, če kaže, zbeži z doma. Ker cestar tega še ni poslal, zver še ne more biti na naši strani in le glejte, kako se je otresete. Če bi hoteli živalske vislice, toda o tem bi morali sklepati na občinski seji. Ta seja bo pa torej šele čez štirinajst dni. Na teh vislicah je zadnjič visela hudobna mačka, ki je ukradla klobaso.«

Hoja nazaj.

Niti čakala nista, da bi jima voščili dober večer, in sta hitela nazaj. Pod potjo, ki je bila torej tudi bližnjica, sta morala čez brv. In, ker je tista brv — tako je bilo napisano, držala samo enega moža, je odbornik optal drugega in torej nesel čez brv. In tako sta se nosila. Enkrat je nesel Luznar Peter Ocepka Luko, drugič pa je torej nesel Ocepek Luka Luznarja Petra. Na koncu sta videla, da nikamor ne prideta. Kadar sta torej račune poravnala, sta bila na tisti strani, ki je bil napis: »Za enega moža.«

Bila sta obupana, kajti videla sta, da ne bosta prišla domov. Zato sta

sedla. Sedla sta torej tistikrat, ko nista bila nič več trudna. Torej. To je bilo mogoče samo na tisti strani, ki je bil napis. Sedla sta in napravila pravcato sejo. Na tisti seji je bil razgovor in končno je bil predlog, ki je postal torej sklep in nato sta sejo končala. Sklep te seje je bil, da morata brv torej obrniti. Zato je moral iti Luznar Peter na en konec brvi, Ocepek Luka pa je ostal pri napisu. Pravkar sta torej začela brskati okoli brvi, ko je prišla potovka. Ker je bila struga suha, bi potovka itak ne šla po brvi, ker je bila visoka in torej nerodna. Toliko manj je mogla čez brv, ker sta bila oba odbornika torej na njej. To je tista potovka, ki ju je videla na bližnjici. In kakor veste, potovka nikomur nič ne pove. Ona jo je udarila torej po suhi strugi na desno.

Zdaj se je udaril po čelu Ocepek Luka, da je zelo tlesknilo in dejal:

»Zdaj pa vem.«

Pa se je še Luznar Peter udaril torej po čelu, da je hudo tlesknilo in je dejal: »Jaz tudi vem.«

Torej. In potem sta se oba hkratu udarila po čelu, pa je zelo hudo tlesknilo.

»Zdaj nama je jasno!«

In sta torej šla. Zato je šel Luznar Peter po brvi nazaj in potem sta oba mahnila po suhi strugi na levo torej od brvi. In tako sta bila na nasprotnem bregu. In ko je potovka izginila že med grmovjem, sta se obrnila nazaj po strugi in rekla torej:

»Lahko je potovki od te strani na ono stran, toda midva sva morala iskati poti z one strani na to stran.«

Vsa vesela sta bila nad tem svojim odkritjem in sta hitela na Hrib. Županu Kosu sta povedala vse po resnici in praviči.

Torej je bil župan videti hudo razžaljen in jezen, vsi so pričakovali od njega pametne razsodbe. Namrdnil se je, položil obe roki na cev, pa molčal. In čez tri minute je razsodil:

»Uničimo, kar gleda proti nam, drugo polovico naj sami uničujejo.«

Kakšna je bila razsodba in kako so se spravili nad zver.

Za to njegovo razsodbo je bila najbolj na mestu motika. In so zver z očmi zmerili. In Brezovar Simon je z motiko udaril po sredi zveri. Usulo se je iz nje vse polno drobnih zveri.

»Hvala Bogu torej, da smo jo vsaj presekali,« je dejal Ocepek Luka. »Z motiko. Polno je imela mladih...« Še preden je izgovoril, se je Zaletel, ki je torej ob poti dremal, opotekel in je z metlo zver zadel. Vsi so mižali. Kajti vedeli so, dokler mižijo so torej živi, mrtvi bi pogledali. Mižali so vsi nekaj minut. Potem so pogledali, kje je zver. Seveda so pogledali najprej z enim očesom, potem takoj z drugim očesom in je Zaletel najprej ugledal. Visela je na veji in neprerezana koža se je trikrat ovila okoli veje.

»Vsi imamo zasluge. Eni so zver presekali, drugi smo jo pa obesili.«

»In, da ni obvisela na veji! Koliko mladih je še imela. Na, zdaj bo pa visela brez vislice!«

Prav tisti hip je pastir s Hriba prignal svojo čredo krav in je liska, ki je bila torej prva, še zamukala na zver in rekla: »Mu!«

Na poti proti domu so se pa odborniki le sprli med seboj. Torej. In ker je župan Kos odločno poudaril, da je samo njegova zasluga, pa zasluga tiste svečane seje, da je stvar tako imenitno iztekla, se je Ocepek Luka ustavil in dejal. Dejal je pa odločno in razločno, da so ga vsi slišali in je palce dejal pod telovnik:

»Saj to še vse ni bilo jasno. Ali so svečane seje javne ali tajne? Če so tajne, mora župan to povedati. Ker ni povedal, bi morala biti ta seja javna. Torej, ker so bila pa vsa okna in vrata zaprta in zaklenjena, da ni moglo občinstvo k seji, ta seja sploh ni bila seja.«

»Oh,« je dejal zapisnikar, »vsaj ne bo treba pisati sklepa.«

»No,« je dejal župan, »če ni bilo torej seje, potem tudi nismo na Griču prosili za vislice. Ker je zver uničena, tudi zveri ni bilo; svečane seje torej ni bilo. Sploh ni nič bilo. Torej.«

Tudi odbornika sta se oglasila in bila žalostna: »Zdaj pa nisva ničesar odkrila, če ta seja ni veljavna.« Župan je rekel:

»Pa pojdita enkrat samal«

Pozno ponoči je šel s Hriba na Grič cestar. Če bi kdo rekel: pijan, bi mu rekli na Hribu in Griču, da ni prave povedal, kajti na Hribu je bil samo zameglen, na Griču je bil torej okajen. Ta ni bil ne na Hribu, ne na Griču. Bil je uradna oseba in nepristranski sodnik. Cesta se mu je čudno spotikala. Še godrnjal je, zakaj jo je tako nasul. Zato ni čudno, če se mu je spoteknilo tudi tam, kjer je bila zver. Prižgal je žveplenko, da bi videl, pa je na cesti videl ostanke zveri.

»Oh,« je dejal torej, »kdo pa je tukaj načenjal jeterno klobaso. Vse je snedel, samo par rižev je še ostalo na cesti, Torej.«

Ves je bil ogorčen nad požrešnostjo ljudi.

Ta »torej« grdo preganjajo učitelji in učiteljice, profesorji in profesorice, domači učitelji in domače učiteljice, uredniki in čitatelji. Meni se kar smili. Zato sem ga pa vzel v zaščito, ker vem, kaj se pravi, preganjan biti. Saj učitelji in učiteljice, profesorji in profesorice, domači učitelji in domače učiteljice preganjajo tudi slovenske pisatelje, ki jim samo kvarijo jezik. Revež! Jaz sem se ga usmiliti, seveda se ga profesor, ki ima slavnostni govor, ne sme usmiliti!

Pomlad prihaja ...

*Na dobrane je pomlad stopila,
bele zvončke je iz sanj zbudila:
Dobro jutro, zvončki beli,
ali boste kaj zapeli?*

*Dalje je pomlad hitela,
radostna in vsa vesela,
in trobentice zbudila,
v postelji jih še dobila:*

*O trobentice, vstanite,
jaz sem tu, oči odprite,
le nikar se me ne bojte,
pesem mi v pozdrav zapojte!*

*Dalje je pomlad stopila
in vijolice dobila.
Kaj, vijolice, še spíte?
Hitro se iz sanj zbudite!*

*Zvončki speve so zapeli
in zavriskali veseli,
vonj vijolice razlile
in trobentice prosile:*

*O pomlad, odpri zaklade,
cvetja trosi na livade,
zvezde upanja prižigaj,
k soncu strta srca dvigaj!*

Gregor Mali.

Danes.

*Danes vsi smo dobre volje:
mladci in dekleta.
Vsa ožarjena od sonca
so nam mlada leta.*

*Danes nič ne tožimo,
danes nič ne vekamo:
pomaranče lupimo,
rdeče pirhe sekamo ...*

Mirko Kunčič.

Ali pri vas tudi tako?

(Prizor iz mestne šole.)

Lepo je pri nas v prirodopisnih urah. Vselej nam le prehitro mine čas; saj se toliko novega naučimo, obenem pa nam je dano zreti v delavnico Stvarnikovo in občudovati božjo modrost. Zanimive so predvsem pomladanske ure, ko pridejo na vrsto prve cvetke. Naj opišem prizor ob sklepu take učne ure. Po klopeh leže kot mali beli mrlički — zvončki — mrličice —, nežni otroci prve pomladi. Tovarišice z dežele, ki se vozijo v mestno šolo, so donesle v prsti tudi cele rastlinice z rjavimi čebulicami in dolgimi belimi koreninicami.

Določeni rediteljci pobirata ob sklepu po klopeh »žrtve znanosti«, raztrgane cvetlice, ki najdejo svoj prerani grob v šolskem košu.

Skrbno pa zbirajo otroške roke še lepe cvetke v male šopke, da jih vse srečne poneso domov, kjer jim podaljšajo življenje v kozarčkih in lončkih. Najrajši pa imajo cvetke s čebulicami. Če vprašam šolsko tovašico iz mesta: »Kaj pa boš s temi cvetkami?« — mi odgovori: »Na vrtu jih bom posadila; med travo, kjer ne lopatimo, in pa pod grm, kjer bodo imele miren kotiček. Tam se bodo razmnožile in razveseljevale vsako pomlad mlade in stare prijateljke zgodnjega cvetja, pa vse mimoidoče, ki ne morejo dlje iz mesta v prosto naravo. Saj vi, ki živite na deželi, ne veste, kako hrepeni oko mestnih otrok po cvetlicah. Koliko nas je, ki preživimo vso svojo mladost v zatohlem, temnem, pogosto tudi vlažnem stanovanju, kamor žarek sonca ne prisije. Med nami se dobe tudi take, ki ne poznajo ne cvetlic, ne travnika, ne gozda, ne žuborečega potočka z ribicami in kačjimi pastirji. Nihče jih ne vodi ven v božjo naravo; zato jim je vsak daljši sprehod velika sreča, naravnost doživetje.«

Če to pomislimo, se ne bomo preveč zavzeli, ko slišimo, kako se mestni otroci pogosto na izletih spozabijo, da cvetje kar grabijo in ga natrgajo cela naročja, pa da pri tem dostikrat gazijo po travnikih in po polju celo med žitom. To je vsekako napačno in ne priča o rahločutnosti in obzirnosti.

Pri nas se v vsaki prirodopisni uri pomenimo tudi o zaščiti rastlin. Saj pravi lepa pravljica, da so nam od izgubljenega raja ostale na svetu samo tri stvari: zvezde na nebu, cvetke na zemlji in nedolžne otroške oči.

a+a.

Zima in pomlad.

*Z juga je pomlad prišla
v sobo starke zime,
da bi ji povedala,
da je čas, naj zgine.*

*Starka zima zlobno se
je zakrohotala:
»Le počakaj, vigrad, me,
jaz ti bom že dala!«*

*Povabila hitro je
sneg in burjo v svate
in zaprskala je spet
čez zelene trate.*

*Toda vigrad za pomoč
sonce je prosila,
zmagoslavno — kar čez noč —
se nazaj vrnila.*

*Starka zima je tedaj
milo zajokála
in na severni tečaj
v burjo, mrzaz zbežala.*

Gregor Mali.

Pomladna.

Pomlád zavriskala je spet,
odela v radost širni svet,
zapele ptičke speve so,
pomlad z menoj pozdravljajo.
Odpri, srcé, pomladi se,
dovoli, naj objame te,
z njo vriskaj preko naših trat:
Pomlad prišla je k nam, pomlad.

Prišel bo morda kmalu čas,
ko zresnil se bo tvoj obraz,
pomlad se poslovila bo,
vrnila se nazaj v nebo.
Tedaj ti lažje bo gorjé,
če spomnilo te bo srce,
da bila tvoja je pomlad
osa polna biseroov in nad.

Gregor Mali.

Berači.

Ker je z alkoholom rad se bratil,
živ dan kot berač se je po svetu klatil.

vedeli, kdaj se zopet prikaže ta ali oni. Vsak nam je prinesel kaj posebnega.

Tinček je bil pevec in prerok. Znal je vse stare pesmi na pamet. Prepeval je o svetnikih in Materi božji ter napovedoval strahovite dogodke, ki imajo še čez svet priti. Otroci smo ga poslušali kot prikazen z drugega sveta.

Podoben mu je bil Volbenk, dasi dosti mlajši od njega. Ta je bil govornik. Ob nedeljah popoldne je stopil na sredo vasi in govoril prav tako kot duhovnik z lece. Ljudje so splošno govorili, da je končal »črno šolo«. Dan pred odhodom v višje šole mu je bila baje zgorela mati, ko je njemu pekla kruh za popotnico. Švignil je plamen iz peči in jo objel; opekla se je neki tako, da je kmalu nato izdihnila v strašnih mukah. Volbenku se je takrat zmešalo in ni bil več za nobeno rabo. Ni več prihajal domov, kar ogibal se je svoje rojstne hiše.

Le materin grob je često obiskal in vsega obložil s svetniškimi podobami, ki jih je naprosil okrog. Ko je čez čas prišel zopet na njen grob in videl, da ni več podobic — saj jih je medtem že raznesel veter —, je vselej rekel: »Mati imajo podobice radi. Zopet so vse vzeli k sebi v grob.«

In donašal jih je tako leto za letom, v blaženi misli, da na ta način razveseljuje svojo mrtvo mater.

Velikih kmetij se je izogibal. Prenosišče si je vedno izprosil pri revnejših ljudeh. Zadovoljen je bil z vsem.

Pravili so, da je zmrznil neko zimo v gozdu pod Šmarno goro. Pri njem niso našli drugega, kot nekaj svetih podobic, ki jih je namenil zopet za materin grob.

Véliki Janez je imel leseno nogo. Ranjen je bil v vojski doli na Laškem. Povedati je znal mnogo zanimivega iz tistih časov. Vedel je za vse zdravilne rože, pa je ljudem dostikrat res pomagal v bolezni. Morda se bo to zdelo komu čudno, pa je le bilo tako, kar potrjuje tale dogodek, ki je do pičice resničen.

Pri sosedovih je mali Lojzek že od mladosti jecljal. Nekoč opazi to Véliki Janez in pravi materi: »Veste, mati, tale fant se pa jecljanja prav lahko odvadi. Povem vam, da pride to le od prehlada. Kadar boste pekli kruh, zavijte gorak hleb v platneno cunjo in fant naj drži hleb na temenu glave, pa mu prežene tisto prehlajenje. Če ne pomaga prvič, naredite to večkrat.«

In čudo! V kratkem Lojzek res ni več jecljal. To preprosto zdravilo sem pozneje tudi jaz nasvetoval neki materi, ki je imela takega jecljača. Samemu se mi je zdela ta stvar malo neverjetna, a tudi v tem primeru je pomagalo.

Najbolj smešen med stalnimi berači, ki so prihajali v našo hišo, pa se mi je zdel Bobèk. Znal vam je oponašati prav vse živali. Otroci smo bili kar zaverovani vanj, saj nas je tako lepo zabaval z živalskimi glasovi, da smo kar skakali od veselja.

Kadar je šel mimo človeka, mu je namesto pozdrava nenadoma rekel: »Pk, pk.« Tako je baje naredil nekoč tudi orožnikom. Resni možje, ki ga niso poznali, so mislili, da se norčuje iz njihove službe. Peljali so ga pred sodnika. Namesto pozdrava pa je Bobèk tudi sodniku pihnil v uho: »Pk, Pk.« Sodnik je takoj spoznal, da je možiček bolj revček v glavi, pa ga je oprostil. Tako je dobil nekako uradno dovoljenje, da sme pozdravljati s »pk, pk« in tega se je tudi držal.

Samo deklam Bobèk ni bil všeč. Pri hiši, kjer je prenočil, je bilo že ob treh zjutraj tako petelinje petje, da ni mogel nihče več spati. Če je bil še tako trdno zaprt hlev, se je močni Bobkov »kikiriki« čul po vsi vasi. Marsikak gospod je že zaradi dekel rad sprejel Bobka pod streho.

Med beračicami ni bilo takih, ki bi imele kaj posebno značilnega.

Le na eno se prav dobro spominjam, čeravno je bila samo enkrat v naši hiši.

Prišla je že pod večer in sedla k peči. Bilo je v jeseni in nekoliko hladno. Venomer je molila, in sicer precej glasno. Dali smo ji večerjo in ji odkazali ležišče v hlevu na slami, kjer je bilo sicer prav udobno in gorko. Vendar je izmoledovala pri materi še precej dobro odejo.

Oče je sicer rekel materi: »Nikar ji ne daj odeje; ne zdi se mi čisto v redu.« — »Zakaj ne?« se je čudila mati. »Zato, ker tako moli, kakor bi se hlinila in skazovala,« je razsodil oče.

Ko smo zjutraj vstali, ni bilo ne beračice ne odeje.

»Saj sem ti rekel, da preglasno moli,« je potrdil oče še enkrat.

Fr. Ločniškar.

Zgodba vrabčeve družine.

Vrabci so imeli sestanek pri najvišjem vaškem dimniku.

»Treba se nam bo braniti,« je dejal najstarejši, ganjen do solz. »Pomislite, da so poredni otroci v enem mesecu porušili dvakrat gnezdo vrabčevki Čebļjavki. Prvič so se mladiči čudežno rešili. Uboga mati je po-

trpežljivo pripravila še en rod. Pa so se zopet prikradli brezsrčni pobalini. Najlepši vrabček je padel na tla in bil na mestu mrtev. Ostalima dvema se je posrečilo, da sta se oprijela neke veje in se tako vsa prestrašena rešila. Toda uboga družinica je sedaj brez gnezda in vrabičevka Čebļjavka kar nima več veselja, da bi si napravila novo domovanje. Kako je tožila revical

»Kakšni paglavci, ti mladi tolovaji!« je mrmralo vse vprek.

»Da, da... Oklujmo jih!«... so vzklikali enoglasno.

Toda najstarejši vrabec je vzpel peroti in zaukazal: »Tiho, tiho! Tako se ne popravi storjeno zlo. Dobrote je treba in ne maščevanja. Vrabičevka Čebļjavka je brez gnezda, kajne! Torej: Pripravimo lep in topel domek njej in malim!«

Vrabci so zaploskali.

»Toda!« — je nadaljeval starec — »predvsem je treba poiskati varnega prostora.«

»Jaz vem za zatišje, kjer so otroci prav dobri in ne nadlegujejo ptičev,« je čebļjala Lepoperka.

»Kje?«

»Malce venkaj iz vasi, blizu onega starega zvonika, ki je ves odet v bršljan.«

»Dobro, dobro!« so čvrčali vsi.

»Popelji nas tja, Lepoperka, in še pred nočjo bo vse urejeno.«

Vrabci so šli takoj na delo. Nekateri so donášali bilke, drugi volno, nekateri mehko perje. Gnezdo je vzrastlo kakor pričarano in Čebļjavka se je naselila vanj z malčki še isti večer. Toda, kako naj se zahvali? Vzdigne glavico in se priklanja na desno, na levo, medtem ko prijateljski in prijateljice krožijo radostno ob zelenem zvoniku in ponavljajo svoj neugnani živ, živ!

Cvetke med cvetjem.

MLADI STRAŽARJI

Naše zveze s Primorjem.

Prav zanimiva zemljepisna vaja za mlade »Vrtčeve« čitatelje bi bila: določanje zvez naših važnejših krajev s Primorjem. Te vaje se delajo s pomočjo šestila, zemljevida Jugoslavije in vozniš redov naših železnic, avtobusov in letal. Vzemimo najvažnejša pristanišča ob Jadranu: Trst, Sušak (Reko), Split, Dubrovnik, Kotor. Nastavimo ostro konice šestila sredi znamenj teh pristanišč in delajmo kroge s premerom 5 cm (10, 15 itd.), kar pri merilu zemljevida 1 : 1.000.000 (Boškovičeva karta kraljevine Jugoslavije) pomeni v naravi razdaljo 50 km t. j. 1 uro vožnje z vlakom. Pogledajmo sedaj n. pr., kateri kraj ob železnici se nahaja na obodu 5 centimetrskega kroga, če smo šestilo nastavili na Sušak. Videli bomo, da imamo na obodu Postojno, ki pa leži že v laškem delu Slovenije in Vrbovsko na progi Karlovec—Sušak. Vzemimo sedaj železniški vozni red in primerjajmo tu daljavo Vrbovsko—Sušak po železnici (99 km) z zračno črto med obema postajama (50 km), pa spoznamo, da se mora zveza med Primorjem in notranjostjo boriti z veliko težkočo. Pogledati pa moramo še, kako je s hitrostjo vlakov na tej progi. Brzovlak prevozi tistih 99 km med Vrbovskim in Sušakom v 2 urah 46 minutah, v obratni smeri iz Sušaka v Vrbovsko pa rabi celo 3 ure 22 minut. Lahko razumemo to počasno vožnjo brzovlaka (samo 33 km na uro), če čitamo iz zemljevida, da mora vlak premagati na tej kratki progi okroglo 800 m vzpetosti. Te težave je postavila narava našim zvezam s Primorjem nasproti vzdolž jadranske obale skozi od Devina do konca našega Primorja ob Bojani. Ponekod so težave nekoliko manjše kakor pri Sušaku, ponekod pa še mnogo večje. Treba je samo malo pogledati na zemljevidu, kake pregrade je nakupičila narava nad glavnim mestom naše države, Beogradom, in njegovim najbližjim Primorjem pri kotorskem zalivu. Nič se ne čudimo, da se vse obstoječe železniške in cestne zveze daleč oddaljujejo od zračne črte Beograd-Kotorski zaliv (ca. 300 km). Železniška proga Beograd—Užice—Sarajevo—Dubrovnik je dolga 756 km, ona čez Brod na Savi pa celo 822 km. Prvo prevozimo enako kakor drugo v 25 urah! Ker vidimo, kako hitro vozi brzovlak po ravninah ob Savi med Beogradom in Zagrebom, se ne bomo nič čudili, če bomo iz voznega reda spoznali, da ima Beograjecan najboljšo železniško zvezo z morjem ne po svojih navidezno krajših progah preko Sarajeva, kjer se proga vije po ovinkih ob reki Bosni in mora splezati na visoko Ivan planino (987 m), ter nato slediti vsem vijugam Neretve in končno v velikih ovinkih premagati strma pobočja nad Dubrovnikom, ampak preko Zagreba na Sušak, čeprav je zračna razdalja med Beogradom in Sušakom za okroglo eno tretjino daljša, a železniška proga med Beogradom in Sušakom skoro za 100 km krajša, kakor ona Beograd—Užice—Sarajevo—Dubrovnik.

Najlažje so zveze notranjosti s Primorjem pri nas v Sloveniji, kjer se stikajo Alpe s Krasom. Tu so prehodi razmeroma nizki. Žalibog se nahaja št. Peter na Krasu (579 m), kjer je najvišja točka, vrh železniških zvez

Ljubljane z morjem in obenem tudi glavni voz, že onstran naših državnih mej. Primerjava višine kraške planote pri Št. Petru na Krasu in one nad Sušakom nam pokaže, da mora vlak nad Sušakom premagati okroglo 200 m večjo višino, kakor vlaki, ki vozijo preko Št. Petra na Trst in Reko. Posebno se pri tovrnem prometu pozna tudi okolnost, ali je vrh kake proge blizu ali daleč od morja. Tudi v tem oziru nas že prvi pogled na zemljevid pouči o prednosti železniških zvez preko Št. Petra na Krasu pred onimi preko tako imenovanega Gorskega Kotora.

Iz vsega tega je jasno, da ima Ljubljana najkrajše zveze z morjem in tudi najugodnejše. Žalibog nam te zveze zelo otežuje državna meja pri Rakeku. Prav zanimivo je po voznem redu primerjati zveze naših treh prestolic Beograda, Zagreba in Ljubljane z morjem, našim oknom v svet. Vedno moramo seveda pri tem gledati na najkrajšo zvezo in najhitrejši vlak. Orient-Simplon-Ekspres prevozi 145 km dolgo progo Ljubljana—Trst v 3 urah 26 minutah, v obratni smeri v 4 urah 5 minutah. Brzovlak prevozi progo Zagreb—Sušak (229 km) v 5 urah 12 minutah, obratno vozi pa 5 ur 54 minut. Že spredaj sem omenil, da je najkrajša zveza Beograda z morjem preko Zagreba na Sušak. Vlak prevozi to 664 km dolgo progo v 13 urah 32 minutah. Presenetilo nas bo, pa razumeli (iz spredaj povedanega) bomo, da more Beograjčan preko Ljubljane na 722 km dolgi progi doseči morje pri Trstu že v 13 urah in 43 minutah. Vozil se bo torej v udobnem, z vsemi dobrotami moderne prometne kulture preskrbljenim Orient-Simplon-Ekspresu samo 11 minut delj do Trsta kakor do Sušaka.

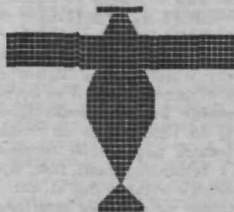
Danes že ni več železnica najvažnejše prometno sredstvo. Avtomobilizem uspešno tekmuje z železnico, zlasti tam, kjer so poskrbeli za primerne ceste. Poleg luksuznega avtomobila, ki kar švigne mimo vas, vozijo po naših cestah tudi avtobusi za navadne zemljane. Za Ljubljano, ki ima najkrajšo železniško zvezo z morjem le preko državne meje pri Rakeku, (njena zveza preko Karlovca na Sušak je taka, da se je vsakdo boji, saj je 358 km dolga in nas vlak po njej pritrese na Sušak šele v 12 urah 45 minutah), so pač ceste za avtomobilski promet še posebnega pomena. Imamo tako cesto, ki pelje iz Ljubljane na Kočevje, Delnice in Sušak. Dolga je 146 km in jo avtobus prevozi v 6½ urah. Koliko bi rabil kak močan Buick, ali Fiat, ali kaka druga čitateljem znana svetovna avtomobilska znamka za teh 146 km vkljub vsem mnogoštevilnim in visokim klancem, si lahko sami izračunate, ker vam je gotovo znano, kako hitrost razvijajo dobri avtomobili in s kako lahkoto in eleganco zmagujejo največje klanke. Te dni so se posvetovali v Ljubljani možje iz Notranjskega in so predlagali, naj bi se med javnimi deli, ki naj bi se letos izvršila, predelale tudi ceste, ki vežejo Ljubljano čez Cerknico—Lož—Gerovo na Luizino cesto s Sušakom. Ta avtomobilska cesta bi bila še krajša in zato še važnejša zveza Ljubljane z morjem. Lepe avtomobilske zveze s Sušakom ima tudi Zagreb. Iz Beograda peljejo avtomobilske ceste proti jugu in jugozahodu do morja. Mnogo hitreje nas seveda pripelje avtomobil iz Beograda do morja, kakor pa železnice.

Popolnoma sem pri vsem tem pregledovanju naših zvez z morjem prežrl naše največje primorsko mesto Split. Vzrok vam bo jasan, če pogledate zemljevid in vidite, da je Split zezan po normalnotirni progi le posredno z Zagrebom in Ljubljano. Liška proga se priključi pri postaji Oštarije na progo Sušak—Zagreb. Ozkotirne železnice, ki gredo iz Knina v gozdove zahodne Bosne in se pri Prijedoru priključijo na normalnotirno progo, ki pelje v Sisek, za potniški promet nimajo večjega pomena. Pač pa je tudi tu avtomobilizem premagal ovire. Vršil se redni promet z avtobusi iz Splita

na Sinj čez Prolog planino—Livno—Jajce—Banjaluko in odtod po železnici v Beograd in Zagreb.

Najhitrejšje zveze pa nam danes nudi zračni promet. Že lani smo obćudovali letala, ki so Ljubljance v pol ure pripeljala k morju. Tudi pri zračnih zvezah je zveza Ljubljane z morjem najkrajša. Redno zvezo po zraku z morjem je imel tudi Zagreb in posredno tudi Beograd. Čimbolj se naša država vključuje v mednarodni zračni promet, tem živahnejše in ugodnejše bodo tudi naše zveze z morjem.

Poleg vseh teh zvez z morjem in Primorjem pa so važne tudi naše duhovne zveze z morjem. Naravno je, da ugodno razvijanje prometnih zvez z morjem ugodno vpliva tudi na duhovne vezi vsega našega prebivalstva z morjem in primorskimi kraji. Vedno bolj se čutimo kot primorski narod. Zavedamo se vedno bolj, da je naša bodočnost na morju. To zavest so imeli Slovenci vedno. Morda ni bila nobena pesem tolikokrat zapeta ob slovesnih prilikah kot ona: Bučj *morje adrijsansko*. " *Dr. K. C.*

Pomlad male Nine.

Sinjina neba in zlato južnega sonca sta se pretakala v njenih velikih očeh. Nina je bila otrok juga, morje je pelo šumeče uspavanke ob njeni zibeli...

Njen oče je bil ribič. Nekaj ribiških mrež in majhen čoln je bilo vse njegovo imetje. Vsak dan, če le ni bilo viharo, se je vozil na morje. Z večerno zarjo se je vračal včasih z večjim, včasih z manjšim plenom morskih rib. Včasih, če je bilo morje posebno mirno in so si valčki šepetaje pripovedovali pravljice, je smela tudi Nina z njim. To je bilo zanjo veselje: Biti v zibajočem čolnu sredi morske gladine, gledati bele galebe in z blestečo zoro ovenčano sonce, ki je veliko in žareče počasi vstajalo iz morja in so njegovi žarki risali zlate ceste na morsko gladino. Po teh cestah — je pripovedoval oče — hodijo Nimfe, lepe morske deklice k soncu, da ga umijejo in počesejo, preden sede v svojo zlato ladjico in se začne voziti po nebu. Takih pravljic je vedel povedati oče veliko, zato je šla Nina vselej zelo rada z njim na morje.

Ko sta bila daleč od obrežja, sta zapela tudi kako ljubko slovensko pesem, saj si jih doma nista upala peti, ker so povsod prežali možje v črnih suknjah, ki so vsakega, ki je pel slovenska pesem, zapisali kot sumljivega človeka, ali pa so ga tirali pred oblast, če ne celo v ječo.

Nina se je strašno bala teh črnih mož. Vselej, kadar je katerega zagledala, je pobegnila in se skрила za materino krilo. Nekoč pa so prišli k njim kar sredi noči. Vse v hiši so razmetali, vse predale prebrskali, vse

kote pretekli. Vzeli so slovenske knjige, ki je iz njih oče bral Nini pravljice in druge zanimivosti. Očeta so vrgli iz postelje in ga odpeljali. Mati in Nina sta jokali, jokali. Poklekli sta pred tuje moze in z dvignjenimi rokami prosili. Pa bili so neizprosni. Mož je bil slaboten, pa tega udarca ni mogel prenesti. Stiska in žalost sta pospešili smrt.

Takrat je izpolnila Nina deset let. Z materjo sta za vselej prišli k nam, v materino domovino, k stari mami.

Toda Nina se ni mogla udomačiti. Res, pri nas ni bilo groznih črnih mož, ki bi ji branili govoriti in peti slovensko; toda Nina ni pela nikoli več. Žalovala je za očetom, morjem in žarkim južnim soncem in vedno bolj bledela. Iz dneva v dan je postajala tišja.

Hodila je v šolo v peti razred. Učila se je z marljivostjo, a ne z veseljem. Samo enkrat se je razvnela, ko je učiteljica dala nalogo, naj vsaka opiše svoj rojstni kraj. Nina je pisala o morju in toplem soncu, o oranžnih gajih in o belem produ, polnem školjk, s tolikšno toplino in ljubeznijo, da so se učiteljici, ko je pregledovala naloge, nehote orosile oči. Njena naloga je bila najboljša. Za zgled jo je učiteljica prebrala učenkam, Nina pa je dobila podobico. Takrat se je Nina prvič nasmehnila in prvič je bilo videti, da je srečna.

Začetkom zime je Nina izostala iz šole. Prišla je mati in se razjokala: »Nina je bolna, težko bolna!«

Zunaj je v debelih kosmih naletaval sneg. »Južno sonce bi jo ozdravilo,« je rekel zdravnik. »Kje naj ga vzamem?« se je razihotela mati.

Nina sama je pogosto govorila o soncu, morju in očetu. Ubogi materi je krvavelo srce. »Potrpi, Ninica,« jo je tolažila, »kmalu pride pomlad, pa ti bo sijalo sonce vse dni in ti boš ozdravela.« (Dalje.)

ČUDA V NARAVI

Največja puščava. Sahara v Severni Afriki je ozemlje, kjer je narava docela pozabila na življenje in zelenje. Potniki opisujejo prostrane, neporasle, nerodovitne in enolične planjave kot nepregledno peščeno morje, ki je osobito ob času vihravega vetra strah ljudi in živali. Kdor pa rad in mnogo prebira razne potopise, se bo prepričal, da so najžalostnejši del sveta hribovite pokrajine v državi Chile, ki je zapadna sosedja argentinske države v Južni Ameriki. Tukaj brzi železniški vlak tri dni in tri noči po samih peščeninah in skalovinah, kjer oko ne zazapi nobenega zelenja. Je pravo peklenško ozemlje. Nobenemu človeku bi ne prišlo na misel, da bi silil v to strahovito puščavo, če bi ne bilo tam največjih zalog solitra, v gorah chilenskih pa celih skladov bakra in železa. Ti zakladi pa privabljajo tisoče ljudi, ki se za silo preživljajo, četudi ne vidijo ne nobenega drevesa, ne grma ne bilke ne cvetke. Živila jim dovažajo vlak od drugod. Odkar so prišla v rabo umetna gnojila, je pa tudi kupčijo s solitarjem zadel občuten udarec, zato je tudi doseljevanje ljudi, ki so v teh samotah iskali kruha, nazadovalo.

»Ima želodec kakor kit.« Tako imajo tuintam navado reči, če hočejo koga označiti kot človeka, ki je sila ješč in spravi celo kopo jedi pod svojo »streho«. No, pa je ta primera s kitovim želodcem le malo predrzna, kajti kit je brez dvoma najtežja in največja žival, kar jih danes zemlja premore. In kitov želodec je tak, da more pospraviti v svojo bisago nekatero tono raznih rib, rakov in podobnih morskih prebivalcev. Temu se ne bomo čudili, če pomislimo, da doseže ta ogromni velikan do 150.000 kg teže. Še boljše si bomo predočevali to strašno ribjo pošast, če izvemo teže posameznih organov njegovih: Kitov jezik tehtja do 3000 kg, srce do 650 kg, jetra do 1000 kg, obisti do 500 kg, prazen želodec 400 kg. — Dobro, kajne, da se nam te zveri ni treba bati. V naše morske vode se priplazi kvečjemu kakšen morski volk, ki pa tudi ni povsem nedolžna stvar, kakor nas je novejša žalostna zgodovina poučila.

Koliko pa da mesa tak-le kolós, kot je kit? Saj meso njegovo ni kaj prida, pač pa je veliko vredna njegova mast. Masti se dobi od enega junaškega morskoga kita približno 30.000 kg; slanine okrog 25.000 kg; mesa prav toliko. To nekaj zaleže.

Koliko časa živi slanik (riba — »arenk«)? Naravoslovci zatrjujejo, da do-

seže starost 25 let. Bolj zanimivo pa je, da si iščejo slaniki v času, ko polagajo ikre, vedno le stalne, ene in iste kraje. Tak kraj je n. pr. Islandija. V nepreglednih rojih se drste in drve tja gori. Zakaj vprav do tega otoka?

Prav tako zagonetno je življenje jegulj. Ko pride čas, da bodo polagale ikre, zapuste reke in veletoke, pa romajo v široko morje. Kot zbirališče v Atlantskem oceanu je znano Bermuda otočje. (To so majhni otoki severovzhodno od Floride.) Leto za leto vidijo tam ogromne množine jegulj. Noben učenjak ne zna tega pojava prav razložiti. Ni karsibodi preplavati take daljave. In vendar znajo te kačaste ribe najti smer in tvegajo vse, da dosežejo svoj cilj.

P O V E J

Povej, da žepna ura v eni uri do 18.000 krat zatiktaka;

da ima osa-matica v enem poletju 30.000 potomstva;

da imamo danes že 4000 vrst raznih vrtnic;

da doseže črv (deževnica) na Madagaskarju do poldrug meter dolžine;

da izhlapeva človeško telo vsak dan do 1 liter vode;

da je Berlin najbolj gozdnato mesto v Nemčiji;

da je na vsem svetu do 2.400.000 slepih oseb;

da se dobe gosence, ki v enem mesecu 600 krat toliko požro, kot tehtajo;

da en star kit toliko tehta kot 60 slo-nov, t. j. okrog 3000 stotov (centov);

da udari žila pri dojenčku 134 krat na minuto, pri mladcu 80 krat, pri docela doraslem človeku pa okrog 70 krat; pri starosti od 60. leta naprej pa še nekoliko manjkrat (65). Pri ženskem spolu je utrip žile za kakih 6 udarcev urnejši; pri vi-soko-postavnih osebah je počasnejši kot pri majhnih.

SMEH JE ZDRAV

Primeri. G. katehet je razlagal, kako je bil Egiptovski Jožef po nedolžnem v ječo vržen. Med učenci je pridno poslušal zlasti Maks. Ni mu dalo, da ne bi se oglasil: »Moj stric je tudi Jožef in tudi v zaporu!«

Odkritosrčno. Mati: »Tonček, pa ja že nisi vseh bonbončkov pohrustal? Ali nisi nič mislil na Zdenkota?« — Tonček: »Seveda sem; zato sem pa tako hitel, da sem jih prej polizal, drugače bi jih moral pa nekaj Zdenkotu dati.«

Računstvo. Učitelj: »Vas je pet otrok, kajne. Matijec. Če ima mati samo štiri

jabolka, kaj bo potem naredila?« — Ma-tijec: »Jabolčnik!«

To je dobro, mama, da nisem četrti otrok,« se pohvali Betka, ko pride iz šole. — »Zakaj pa?« poizveduje mama. — »Naš gospod učitelj je danes rekel, da je vsak četrti otrok, ki pride na svet, Kitajec.«

Ali je prav naredil? Gospod učitelj je imel navado, da je v odmoru poslal k peku po žemljo. V prvem razredu še ni imel nikogar, ki bi bil pripraven za to postrežbo. Zato vpraša: »Kateri ve, kje žemljice prodajajo?« — Vse tiho. »Ali nihče ne ve, kje je pri peku?« — Šele čez čas se oglasi Tonček, da ve. »Dobro. Tu imaš dinar, pa kupi eno žemljo za-me, eno pa zase, da ne boš zastojl hodil.« Deček brž skoči in je čez par hipov že nazaj — in sicer z dobrim založajem žemljice v ustih, tako da je komaj govoril. Pokloni se gospodu, položi pol di-narja predenj na mizo in pravi: »Gospod učitelj! Niso imeli več ko eno samo žemljo.«

Kako ti dopade novi gospod učitelj?« vpraša mati svojega sinčka Blažkota. »Bo že; samo to se mi čudno zdi: včeraj je rekel, da je pet in štiri — devet; danes je učil, da je šest in tri prav tako devet.«

Previdno. Rozalka sedi z mamo pri zajtrku, pa pravi: »Mama, zakaj ste pa danes tako tiho?« — »Kaj pa naj govo-rim?« — »Pa recite: Rozalka, na še eno žemljico!«

Iz Stankove šolske naloge. Med važne dele človeškega telesa spada hrbtenica. Na enem koncu sedi glava, na drugem pa sedi človek sam.

ZA DOBRO VOLJO

O nekem možu, ki je romal v Sveto deželo, beremo: Na parkniku so imeli tudi opico, ki je bila potnikom včasih v za-bavo, včasih je pa pokazala tudi svojo navihanost. Naš dobri romar je nekoč pozabil denarnico za kovance na stolici, kamor se je običajno hodil hladiti. Opica je to brž opazila. V istem hipu je že ime-la denarnico v svoji taci in odbrzela na svoj najvišji kotichek na jambori. Zveda-vo pregleduje vsebino. Kar naenkrat začne drobiž razmetavati tako, da je vrgla po dva komada na krov ladje, tre-tjega pa vedno v morje. Ko ni bilo več, spusti denarnico na tla.

Mož je pozneje ženi potožil, kaj se mu je pripetilo na morski vožnji. Ženica ga potolaži: »Vesel bodi, da se je tako zgo-dilo. Drobiž, ki sem ti ga dala na pot, sem zbrala, ko sem prodajala mleko, v katerem je bila tretjina vode. Bog pa ni hotel, da bi ti hodil na božjo pot s kri-vičnim denarjem; zato je tretjina drobi-ža sfrčala v vodo.«

ZA RAZMIŠLJANJE

Kaj je dota — menda že veste. Povem vam pa zgodbo o posebni in izredni doti, ki jo je dal neki meščan svoji hčerki. Na dan poroke izroči ženinu zavojček z besedami: »Prosim, vzemi in beri.« Ženin odviije in najde najprej listino, ki je imela tole besedilo:

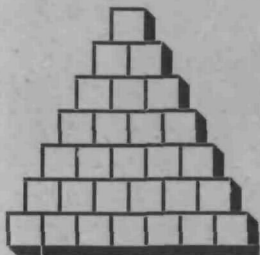
»Dota moje hčerke: Skrbno vzgojena, pobožnega srca, odkritosrčna; vrednost 20.000 Din. — Ni gizzdava, ne hlata po modi, je skromna; vrednost 20.000 Din. — Je štedljiva, ljubi točnost in red, zna gospodinjiti; vrednost 30.000 Din. — Ple-

sišč in podobnih zabav se je izogibala; vrednost 10.000 Din. — Spretna je tudi v šivanju, tako da bo modistko lahko pogrešala; vrednost 10.000 Din. Prilagam v kuverti še gotovine v znesku 10.000 Din. Skupno torej 100.000 Din.«

Ženin je spočetka začudeno gledal, saj bi imel najraje vse v pravem denarju. Toda kmalu se je prepričal, da je tast dobre lastnosti svoje hčerke preje pre-nizko kot previsoko ocenil. Pozneje bi nikakor ne bil zamenjal vrlin svoje žene za vsote, ki jih je oče v listini pri posameznih vrlinah svoje hčere označil. Večkrat se je pohvalil, kako veliko doto je priženil in kako bogato nevesto je dobil.

UGANK E

Zidaj!

Vstavi v vrhno klado piramide črko; dodevaj v nadaljne plasti po eno črko več, tako da dobiš primeren samostalnik. Toda pomni: v vsaki novi vrsti moraš uporabiti vse črke prejšnje vrste in dodati samo po eno novo črko. Zamenjaš pa črke kakor hočeš, samo da dobiš samostalnik' ki kaj pomeni.

(Opomba. Za vse ugankarje pa velja pravilo: Vsak naročnik (naročnica) mora samostojno delati. Zgodi se, da ves razred skupno ali vsaj domenoma ugiblje, nato se pa vsi podpisajo in pošljejo uredništvu. To ni pravilno in ne pravično. Torej samostojno!)

REŠITEV UGANK

Rešitev ugank iz št. 7.: 1. Šahovnica. Svetniška imena: Mehtilda, Valburga, Veronika, Julijana, Bibijana, Nikolaja, Filomena, Kristina. Ime v diagonal: Marijana.

2. Carobni krog. Rešitev: Več glav več ve. Prav so rešili: Benčič Stane, Mauser Zvonimir, Ljubljana (Graben).

Šahovnico so prav rešili: Berce Bogomir, Klopčavar V., Rant Pavel, Berce Oton, Vilhar Jožef, Sodja J., Dernovšek R., Perko J., Berce B. in Oton, Jazbec E., Čopar Jožef, Drenik Ferdo, Zovič Marjan, zavod Sv. Stanislava; Germek Zarko, Mauser Zvonimir, Benčič Stane, Ljubljana (Graben); Hren Alenčica in Matjaž; Oražem Ljudmila, Vrhnik: Mrak Francka in Ludvik, Vinharje pri P.; Žekš Jožek, Kovač Franček, Hil Rudolf, Gjergjek Ludovik, Ovčar Kristina, vsi Gor. Lendava; Rihtar Ema, Rošker Ivan, Modrinjak Franci iz Pišec; Mejak Mitja, Mokronog. — Izžreban: Berce B., zavod Sv. Stanislava.

Obe uganki so prav rešili: Pibrove Dora, Zmazek Marija, Golob Olga, Žohar Marija, Mulej Frančiška, Malus Marija, Josipina Gradt, Lettig Slavica, Černelč Janja, Puncer Ivica, Krevh Milica, Sadar Breda, Črepinšek Marija, Klenovšek Marija, Jagodič Zdenka, Hribernik Erika, Cocej Pavla, Freitag Frida, — vse te so učenke šš. ss. v Celju; Jug Zlatica, Studenci pri M.; Pintar Avgust, Jesenice; Kafilč Franc, Žerovec Janko, Jamar Franc, Bled; Makovec Rajko, Vič; Reven Zdr. in Dobrovolje St. Vrhnik; Besov Cvetka, Tržišče na D.; Slatnar Ivan, Konjar Franc, Smlednik. — Izžrebana: Freitag Frida, Celje.

Uganke v 6. št. »Vrtca« so prav rešili tudi sledeči: Kovač Franček, Žekš Jožek, Gjergjek Ludvik, Hil Rudolf, Ovčar Kristina — vsi Gor. Lendava; Konjar Franc, Slatnar Ivan, Smlednik.